

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система



***Рибалка – це не тільки
відпочинок, це ціле мистецтво***

До року дрібного рибальства та
аквакультури в Україні

Бібліографічна довідка

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***Рибалка – це не тільки
відпочинок, це ціле мистецтво***

*До року дрібного рибальства та
аквакультури в Україні*

Бібліографічна довідка

Славутич 2022

Дана бібліографічна довідка підготовлена відділом бібліотечно–бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно–інформаційного центру м. Славутича.

Видання присвячене року дрібного рибальства та аквакультури в Україні.

Показчик містить інформацію за даною темою, літературу про рибальство з фондів ЗБЩ, інтернет-ресурси.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:	Панова Л.І., Соловйова Л.О., Янченко О.О.
Комп'ютерний набір:	Соловйова Л.О.
Відповідальний за випуск:	Портная Н.В.

*Рибальство – приватна або промислова
ловля риби та інших водних тварин.*

Рибальство та аквакультура в Україні

Рибальство в Україні було відоме віддавна. Це підтверджують археологічні знахідки – глиняні та кам'яні грузила для риболовних сітей, різноманітні гачки тощо, які належать до черняхівської культури (II—V ст.) та наступних епох (VI-IX ст.). Поширенню рибальства сприяла велика кількість рік та інших водоймищ, а також прадавня традиція використання риби у харчуванні.

У період феодалізму вилов риби належав до панщизняних повинностей кріпаків. Крім того, у деяких районах України селяни зобов'язані були поставляти своїм поміщикам прядиво для риболовних снастей, підводи для транспортування риби.

Джерела свідчать, що вже у XVI ст. в Україні статутом регламентувалися терміни риболовства, зазначалися види снастей, якими можна було виловлювати рибу.

Рибальство – це переважно додаткове заняття, яке було доступне у будь-яку пору року людям різного віку, не вимагало складних знарядь праці та ін. Вільною ловлею риби користувалися, насамперед, привілейовані класи та дрібні підприємці, а також чиновники, які це право купували. Селяни рибу для власних потреб ловили потай, у вільний від сільськогосподарських робіт час. Малі хлопці й підлітки мали дещо більшу свободу щодо вилову риби. На берегах великих рік чи озер були відомі окремі села, де рибалили майже усі чоловіки з діда-прадіда, починаючи з п'яти-семирічного віку. Жінки брали участь у допоміжних роботах – ремонтували сіті, допомагали переробляти й продавати рибу, а інколи в мілководних ріках самі виловлювали рибу руками.

Для селян риболовля була певною підмогою в їх господарстві. Там, де було більше водних угідь, риба входила у їх щоденний раціон, в інших районах її споживали передовсім у дні посту, на певні релігійні свята. Отже, рибною ловлею селяни прагнули поповнити чи покращити своє харчування. Риба була також предметом продажу й обміну на інші продукти й побутові речі (льон, хліб, сіль).

Найбільшими районами рибальства в Україні були: пониззя Дніпра, Південного Бугу, Дністра, Пруту, Прип'яті, Десни, узбережжя Чорного й Азовського морів. Тут рибальство вважалося основним заняттям певної частини мешканців, яке переросло у промисел.

Хоча професійне рибальство в Україні було досить обмеженим, все ж у південних районах промисел часто вели професійні рибалки, що об'єднувалися в артілі. Вони володіли доскональними знаряддями праці, човнами, спеціальними пристосуваннями для переробки чи зберігання риби. В артілях існував поділ праці, працювали майстри й підручні робітники. Промислове рибальство мало товарний характер: найчастіше сушену або в'ялену рибу розвозили по всій Україні й поза її межами, обмінюючи на сільськогосподарські продукти.

У кінці XIX ст. – на початку XX ст. рибні промисли значно скоротилися, натомість набула поширення форма орендування водоймищ (або певних ділянок) у багатих поміщиків, інколи – у сільських громад. Форми організації і способи ведення рибальства безпосередньо залежали від характеру водних угідь, видів риб, сезону риболовлі, врешті, від місцевих традицій. Наприклад, рибопромисловці узбережжя Азовського й Чорного морів найчастіше ловили скумбрію, оселедців, кефаль, сомів, сазанів, бичків, білугу, севрюгу, осетрів, у той час як при індивідуальній риболовлі перелік видів річкової та морської риби був значно менший. В Україні найбільш поширеними видами річкових риб були карась, сазан, судак, щука, лин, лящ, сом, в'юн. На Поліссі й Волині, а також у прибережних стоячих

водах рік Вислок та Сян (на Лемківщині) водилися чорні вугри, яких можна було ловити від пізнього літа до початку зими; у чистих високогірних потоках Карпат – форель (пструги); при берегах рік, під каменями, кишіло раками. Загалом в Україні екологічно чисті, впорядковані громадами стави та озера, русла рік до кінця XIX ст. були дуже багатими на рибу. У народній культурі українців витворилася досить велика різноманітність способів та знарядь вилову риби, які значною мірою зумовлювалися характером та питомою вагою цього заняття, а також особливостями певного водоймища (глибиною, характером течії тощо). Традиційні засоби риболовлі умовно поділяються на: вудкові (гачкові), ударні, черпальні, пастки, перепони.

До найпоширеніших примітивних засобів рибної ловлі належали вудки («вудиці») із саморобними, а з кінця XIX ст. фабричними гачками. Вудками користувалися, насамперед, підлітки, а також дорослі рибалки, використовували перемети – довгі шнурки з підвішеними до них десятками гачків з наживкою. Шнур перетягували поперек ріки і закріплювали на берегах, а підвішені гачки занурювали у воду на потрібну глибину. Кілька зв'язаних між собою переметів, які мали понад 400 гачків, називали «кармаком». Їх ставили на лиманах або у морі на міліні. Загалом ловля переметами заборонялась, тому відбувалась потай, у нічний час.

До архаїчних засобів риболовлі належали відомі багатьом народам ості («сандова», «сандоля») – дво- або тризубі вила, якими користувалися на мілководних річках при штучному освітленні в нічну пору. Рибалка остями бив рибу і викидав її на берег. У Карпатах це була інколи колективна риболовля: одні спрямовували рибу в потрібне русло, інші били її.

Саки («сачок», «хватка», «підсадка») – снасті, якими рибалка черпав рибу. Їх плели з ниток у формі конічного мішка і прикріплювали на дерев'яному ободі з ручкою, довжина якої

залежала від того, яким способом ловили рибу – з берега, човна чи вбхід.

В Україні рибалки користувалися снастями – пастками, з яких найпоширенішими були ятері – циліндричної форми сіті з кількома обручами. Найчастіше ятері склалися з двох сіток: кінець довшої сітки зав'язувався наглухо, другої — меншої, що була вставлена у першу, – мав вузький отвір, через який риба потрапляла і назад уже не могла вибратися. Інколи по боках ятера прикріплювались додаткові полотнища сіток («ятір на крилах»), які спрямовували рибу до отвору.

Подібними до ятерів були верші, виплетені з лози. Ятері чи верші за допомогою грузил опускали на дно водоймища, залишаючи на ніч (інколи – з приманкою), а зранку забирали улов.

Відомі також пастки-сітки. На прибережних водах морів для вилову кефалі користувалися матами – довгими виплетеними з очерету доріжками, які розстеляли на ніч на модному плесі. Кефаль, лякаючись тіні, намагалася перескочити її і потрапляла на мати, з яких уже не могла вибратися. На Дніпрі, Південному Бузі, у протоках гирла Дунаю для вилову риби у великих кількостях обладнували системи глухих перегородок з вузькими проходами. У ці лабіринти заходила риба і її виловлювали саками чи іншими засобами. Остями, гачками, саками, хватками, вудками користувалися найбідніші селяни, а ті, хто володів човнами, мали досконаліші снасті – сіті, ятері, неводи, волоки тощо. Найчастіше практикувалась ловля риби поодинці чи удвох, гуртом лише у промислі. Так, колективним був вилов риби на великих ріках сіткою – «волоком», що мав близько 80-100 м довжини і 3 м ширини. Таку риболовлю вели 6-8 осіб на двох човнах. Вилов риби неводом також вимагав кооперування сил. Вибір снастей, характер риболовлі зумовлювалися також сезоном та порою доби (літня чи зимова, денна чи нічна рибалка), до певної міри – видом риби.

Загалом рибальство в Україні ґрунтувалося на уважному й дбайливому ставленні до природи. Про це свідчить, зокрема, той факт, що українці ніколи не глушили риби. У зимовий період, коли крига сковувала ріки, громадським обов'язком було прорубування невеличких ополонки, щоби риба не задихалася від браку повітря. Цими та іншими способами намагалися зберегти мальків, відновлювати природу.

<https://traditions.in.ua/remesla/rybalstvo>.

Аквакультура – це вид сільськогосподарської діяльності, що пов'язаний зі штучним розведенням, утриманням та вирощуванням водних біоресурсів у повністю або частково контрольованих умовах для одержання продукції.

Література про рибальство з фондів ЗБЩ

Булдаков В. Современная энциклопедия рыболова / Владимир Булдаков. – Донецк: ПКФ «БАО», 2000. – 480 с.: ил.

Волков В. та ін. Стратегія прориву в рибній галузі України / В.Волков, В. Корнійчук, К. Хом'як. – К.: «МП Леся», 2008. – 192 с.

Галега В. І. Рибальські зорі / В. І. Галега, В. В. Галега. – К.: Урожай, 1991. – 176 с.: іл.

Карась: методы и приёмы ловли. – Минск: Харвест, 2002. – 64 с. – (Золотая рыбка).

Никольский А. Донная удочка / А. Никольский. – М.: Физкультура и спорт, 1989. – 128 с.: ил. – (Начинающему рыболову).

Рыболов-спортсмен: Альманах. Вып. 46. – М.: Физкультура и спорт, 1986. – 128 с.: ил.

Рыболов-спортсмен: Альманах. Вып. 51 / сост. Н. Фетинов. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 160 с.: ил.

Сабанеев Л. Жизнь и ловля пресноводных рыб: С приложения «Рыболовного календаря» / Л.Сабанеев. – К.: Урожай, 1994. – 608с.

Сермелі Дж. Рибальство: повний довідник / Джо Сермелі; пер. з англ. О. Шевченко. – К.: Видавнича група КМ-БУКС, 2018. – 256 с.: іл.

Сторожев К. Рыбалка: Где искать. Как ловить. Какие снасти и приманки / К. Сторожев. – Харьков; Белгород: Книжный Клуб «Клуб Семейного Досуга», 2012. – 352 с.: ил.

У рыбацкого костра: Сборник. Избранные страницы альманаха «Рыболов-спортсмен». К выходу 50-го номера / сост. Э. П. Киян. – М.: Физкультура и спорт, 1991. – 415с.: ил.

Фетинів Н. Вам, риболовы. Вып. 1 / Н. Фетинів. – М.: Сов. спорт, 1989. – 64 с.: ил.

Хагес Р. Стратегия ловли карпа / Роб Хагес, Саймон Кроу; пер. с англ. Д. Павлова. – М.: ООО «АКВАРИУМ БУК», 2003. – 352 с.: ил.

Рибальство та аквакультура на сторінках Інтернет

Рибальство в Україні [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енцикл. – Електр. дані. – Режим доступу:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B8%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE>. –

Назва з екрану. – Дата останньої правки .2022. – (Дата звернення 30.05.2022).

Рибальство [Електронний ресурс] // Українські традиції. – Електр. дані. – Режим доступу:

<https://traditions.in.ua/remesla/rybalstvo>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 30.05.2022).

Про основні правила любительського і спортивного рибальства [Електронний ресурс] // Державне агентство меліорації та рибного господарства України. – Електр. дані. – Режим доступу:

https://darg.gov.ua/pro_osnovni_pravila_0_0_0_11198_1.html. –

Назва з екрану. – (Дата звернення 30.05.2022).

Риболовля: як ловити рибу і не порушувати закон [Електронний ресурс] // Міністерство юстиції. – Електр. дані. – Режим доступу:

<https://minjust.gov.ua/m/ribolovlya-yak-loviti-ribu-i-ne-porushvati-zakon>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 30.05.2022).

Рибальство [Електронний ресурс] // Wikiwand. – Електр. дані. – Режим доступу:

<https://www.wikiwand.com/uk/%D0%A0%D0%B8%D0%B1%D0%>

[B0%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE.](#) – Назва з екрану. – (Дата звернення 30.05.2022).

Аматорське рибальство в Україні [Електронний ресурс] // Wikiwand. – Електр. дані. – Режим доступу: https://www.wikiwand.com/uk/%D0%A0%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BB%D1%8F_%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96. – Назва з екрану. – (Дата звернення 30.05.2022).

Українська аквакультура: як з перспективної стати успішною [Електронний ресурс] // Agravery.com. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://agravery.com/uk/posts/show/ukrainska-akvakultura-ak-z-perspektivnoi-stati-uspisnou>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 30.05.2022).

Аквакультура: її види та напрями [Електронний ресурс] – Електр. дані. – Режим доступу: https://kv.darg.gov.ua/akvakuljtura_jiji_vidi_ta_0_0_0_844_1.htm [l](#). – Назва з екрану. – (Дата звернення 30.05.2022).

Зміст

Рибальство та аквакультура в Україні.....	3
Література про рибальство з фондів ЗБЦ.....	7
Рибальство та аквакультура на сторінках Інтернет.....	9

